

Het waterbeheer van de toekomst

Nood aan sterk integraal waterbeleid in het IJzerbekken

De huidige maatschappelijke en klimatologische veranderingen brengen de komende decennia verschillende uitdagingen met zich mee voor het waterbeheer in het IJzerbekken. De Bron vroeg Pieter-Jan Taillieu, ontvanger-griffier van de Zuidijzerpolder, om toe te lichten welke problemen zich de komende jaren zullen manifesteren en hoe de waterbeheerders dit willen aanpakken.

Waterbeheer in Vlaanderen versnipperd

Zoals het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 aanhaalt, is het waterbeheer in Vlaanderen sterk versnipperd. Waterlopen worden ingedeeld in categorieën volgens de grootte van hun afstroomgebied. Per categorie bestaat er een verschillende waterbeheerder. Deze versnippering is nefast voor het uitvoeren van een integraal waterbeleid, waarbij zowel een goede waterkwaliteit als ook -kwantiteit wordt nagestreefd.

Vlaanderen telt actueel 57 actieve polders en wateringen. Dit zijn openbare besturen die historisch werden opgericht om 'waterzieke' gebieden te ontwateren. Vandaag is hun takenpakket sterk uitgebreid en dient een polderbestuur de doelstellingen na te streven die geformuleerd werden in het 'decreet integraal waterbeleid'.

De Zuidijzerpolder is één van de vier actieve polders in het IJzerbekken en werd in 1972 opgericht als fusie-polder van vier individuele wateringen. De Zuidijzerpolder omvat net geen 10.000 ha en strekt zich uit vanaf de Franse grens tot in Diksmuide. De afwatering gebeurt in hoofdzaak gravitair naar de IJzer. De Zuidijzerpolder telt één pompgebied nl. het Blankaartbekken.

De Zuidijzerpolder voert het overtollige oppervlaktewater af via de IJzer naar het sluisencomplex *de Ganzepoot* in Nieuwpoort. Het lozen is afhankelijk van het getij en kan enkel wanneer het peil van de zee lager is dan het streefpeil van de IJzer. Door de werking van eb en vloed ontstaan dagelijks twee *lozingsvensters*. Een lozingsvenster is de dagelijkse periode waarbinnen water kan geloosd worden naar zee.

Het IJzerbekken, een sterk verweven landschap

Het IJzerbekken is een klein hydrologisch bekken dat ca. 135.000 ha omvat in Vlaanderen en Frankrijk. Verschillende sectoren zijn er actief met soms tegengestelde belangen. Aan de rand van de Zuidijzerpolder is er zeer intensieve landbouw aanwezig, terwijl de IJzer- en Handzamevallei een belangrijk ecologisch impulsgebied vormen. Tevens is het een gebied waar oppervlaktewater gewonnen wordt voor drinkwaterproductie (Waterproductiecentrum De Blankaart).

Het waterbeheer is de centrale verbindingsleutel tussen de verschillende sectoren. De klimaatsverandering zorgt echter voor nieuwe uitdagingen om de balans tussen de verschillende sectoren in evenwicht te houden.

Grondgebruik en maatschappelijke evolutie

De voorbije decennia werden gekenmerkt door een snelle maatschappelijke evolutie. Technologische vooruitgang en nieuwe afzetmarkten leidden tot een sterke schaalvergroting binnen in de landbouw. Het landgebruik intensifieerde, graslanden werden gescheurd en vervangen door kapitaalintensieve teelten. West-Vlaanderen

ontwikkelde zich tot de bakermat van de aardappel- en diepvriesgroentenindustrie. Contractteelt en hoge pachtprizen dwingen de landbouwsector om maximale opbrengsten na te streven. Irrigatie blijkt noodzakelijk om deze hoge opbrengsten te realiseren.

Dezelfde technologische evolutie deed zich voor in de industrie. Water kost geld, dus zoeken bedrijven oplossingen om water maximaal te zuiveren en te recupereren. De hogere levensstandaard zorgde ook voor een toename van het watergebruik door de Vlaamse gezinnen.

Een belangrijke evolutie is zeker ook dat de functie van natuur als waterbuffer werd opgewaardeerd. Binnen natuurgebieden die hersteld of ontwikkeld worden, speelt de aanwezigheid van water vaak een cruciale rol.

Hogere neerslagintensiteit

Klimaatexperts voorspellen de komende decennia een toename van de neerslagintensiteit. Om waterschade aan diverse infrastructuren te vermijden, is het cruciaal om te investeren in bijkomende bufferruimte of de bestaande open ruimte optimaal te benutten. De 'broeken' van de IJzer- en Handzamevallei zijn door de inpoldering omgevormd tot het grootste (semi-)natuurlijke overstromingsgebied van Vlaanderen.

Dit overstromingsgebied is noodzakelijk om het verschil tussen aan- en afvoer van oppervlaktewater te bufferen. De aanvoer van water vanuit Frankrijk kan na een intense neerslagzone 2 tot 3 maal hoger liggen dan de maximale afvoer in Nieuwpoort. Stroomopwaarts zijn er de laatste jaren verschillende initiatieven genomen voor bijkomende bufferbekkens die de belasting op de stroomafwaarts gelegen gebieden temperen en de woonkernen beschermen.

Het gemiddeld zeewaterpeil stijgt

Het IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change*), de organisatie van de Verenigde Naties die de klimaatverandering opvolgt, voorspelt dat tegen 2100 het gemiddelde zeewaterpeil zal toenemen met 30 tot 100 cm. Deze stijging heeft een directe invloed op het gravitair lozen van water uit de polders naar zee. Het lozingsvenster wordt kleiner, waardoor meer water tijdelijk landinwaarts zal moeten worden gebufferd.

Daarnaast moet ook de kustverdediging worden versterkt om te vermijden dat bij stormtij zeewater landinwaarts stroomt en de kustzone overspoelt. Anderzijds moet de nieuwe kustverdediging ook toelaten dat er voldoende geloosd kan worden tijdens springtij.

Een ander probleem steekt hierbij de kop op: de stijging van het zeewaterpeil zal het huidige verziltingsproces van de kustzone nog versterken.

Droogte en verzilting

Langdurige droge periodes worden afgewisseld met intense neerslagbuien. De voorbije drie jaar hebben aangetoond dat Vlaanderen op heden onvoldoende gewapend is om langdurige droogteperiodes te overbruggen. Het waterbeheer werd te lang afgestemd op het afvoeren van oppervlaktewater.

Tijdens langdurige droge periodes wordt het zoetwater uitgeput, waardoor het onderliggend zoutwater in de kustpolders naar het oppervlaktewater komt. Dit

verschijnsel noemt men *zoutwaterintrusie*. Deze verzilting treedt het snelst op in laag gelegen zones, zoals oude kreken en dieper ingesneden waterlopen. Om verdere verzilting tegen te gaan zal een belangrijke visiewijziging noodzakelijk zijn. Gedurende de wintermaanden zal meer en langer kwalitatief oppervlaktewater moeten gebufferd worden in de polders. Tegelijkertijd moet het benodigde buffervolume voor overstromingen gevrijwaard worden. Het is met andere woorden cruciaal om van bron tot monding water langer vast te houden en hergebruik te stimuleren. De *ladder van Lansink* vormt hiervoor de basisstrategie. Deze strategie wordt door de waterbeheerders toegepast om hemelwater maximaal vast te houden en hergebruik of infiltratie te stimuleren vooraleer het wateroverschot definitief te lozen naar zee.

Naast bovengrondse stockage wordt vandaag ook geëxperimenteerd met ondergrondse stockage. Actueel test De Watergroep of het mogelijk is om 's winters overtollig (gezuiverd) oppervlaktewater in de diepe sokkellaag te stockeren, 200 tot 300 meter onder het maaiveld. Vervolgens wordt dit water tijdens de zomermaanden terug opgepompt. Deze methode biedt belangrijke perspectieven omdat grote hoeveelheden oppervlaktewater langdurig kunnen gestockeerd worden zonder extra ruimteverbruik.

Integraal waterbeheer

Het takenpakket van polderbesturen is de laatste jaren sterk uitgebreid onder impuls van het decreet integraal waterbeleid. Samen met de verschillende partners is het de bedoeling om kwaliteit van de waterlopen drastisch te verbeteren.

Binnen de Zuidijzerpolder zijn er drie aandachtsgebieden gedefinieerd waar tegen 2027 een goede toestand dient bereikt te worden. Daartoe behoren de Blankaartwaterlopen, het stroomgebied van de Martjesvaart en de Poperingevaart.

Vershillende projecten zijn lopende of gaan binnenkort van start. Vismigratieknelpunten worden weggewerkt, er wordt ingezet op erosiebeperkende maatregelen, rechtgetrokken waterlopen worden natuurtechnisch heraangelegd, enz.

Naast investeringswerken is het ook belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan het regulier onderhoud. Deze werkzaamheden zijn cruciaal om de functies zoals waterafvoer en -aanvoer of buffering te verzekeren. Dit zijn echter werkzaamheden die minder media-aandacht krijgen en bijgevolg de laatste jaren onder druk komen te staan van nieuwe besparingsmaatregelen.

Achter de schermen vervult het polderbestuur ook een belangrijke intermediërende functie. Wanneer de waterkwaliteit onvoldoende is, wordt vaak naar de landbouw gewezen. Wanneer de kwaliteit dan weer goed is, is dit dankzij de aanleg van het gescheiden rioleringsstelsel. Het is een typisch voorbeeld van een vaak gehoorde verzuchting.

Voortdurend aftoetsen

De landbouwsector is bereid om een grotere verantwoordelijkheid op te nemen, maar daar moet iets wezenlijks tegenover staan. Men dient er ook rekening mee te houden dat ook zij bepaalde weersfactoren niet in handen hebben om de kwaliteit steeds te garanderen. Analoge discussies vinden plaats met het natuurbehoud en de drinkwatersector. Het is een voortdurend aftoetsen van theoretische richtlijnen en praktische haalbaarheid. Kwalitatief water wordt een steeds belangrijkere grondstof, waar ieder zijn bijdrage moet leveren om van de lusten te blijven genieten.

Het continueren van de goede samenwerking moet het mogelijk maken om de klimaatuitdagingen aan te gaan en verder werk te maken van een progressief waterbeheer.

Voor meer info over de werking van de Zuidijzerpolder kan u terecht op onze website: www.zuidijzerpolder.be

Tekst: Pieter-Jan Taillieu, Ontvanger-griffier Zuidijzerpolder – [publicatie De Bron Winter 2020](#)

|
|
|

